

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra humanitních věd

Teze diplomové práce

**Politické aspekty územní samosprávy – volební
chování obyvatel města Příbram**

Bc. Monika Krejčová

© 2015 ČZU v Praze

SOUHRN

Diplomová práce zahrnuje historický vývoj územní samosprávy a její orgány. Podrobněji se práce zabývá lokální demokracií spolu s lokální politikou a teorií volebního chování, která je ovlivňována mnoha faktory. Praktická část práce je pojata jako případová studie okresního města Příbram, která analyzuje a pomocí komparativní metody hodnotí výsledky zastupitelských voleb a voleb do Poslanecké sněmovny ČR ve městě Příbram od roku 1994 až po současnost. Nedílná součást práce se zabývá postoji jednotlivých obyvatel okresního města Příbram ke komunálním volbám, způsoby hlasování a jejich ovlivnitelností předvolební politickou kampaní. Práce ověřuje uplatnitelnost teorie volebního chování na konkrétních výsledcích hlasování příbramských obyvatel při komunálních volbách v roce 2014.

Klíčová slova: Česká republika, lokální demokracie, kampaň, kandidát, kandidátní listina, komunální volby, obec Příbram, parlamentní volby, politické strany, respondent, volič, volby, volební chování.

CÍL A METODIKA

Hlavním cílem diplomové práce je ověření uplatnitelnosti teorie volebního chování elektorátu na příkladu voleb místního zastupitelstva a voleb do Poslanecké sněmovny České republiky v případě okresního města Příbram. Klíčový záměr se zabývá strukturálně orientovanými modely, jež prvotně vycházejí ze vztahu mezi členstvím v socio-ekonomické skupině a volebním rozhodováním. Dílčími cíli práce se stala deskripce výsledků komunálních i poslaneckých voleb od roku 1994 až po současnost a jejich vzájemná komparace. Práce je pojata jako případová studie okresního města Příbram. Předmětem zkoumání jsou aktivní voliči žijící v dané lokalitě, volební chování jednotlivých socioekonomických skupin a faktory, které jej ovlivňují, jsou zhodnoceny na základě dat získaných technikou dotazníkového šetření. K naplnění dílčích cílů budou analyzována statistická data o volebních výsledcích nastudovány účelově vhodných materiálů (internetové stránky, články z periodik, apod.), odborně naučné literatury, platných právních předpisů.

ÚVOD

Demokracie v České republice vznikala ústavní změnou po roce 1989 a rychlou vůlí nových politických elit, které převzaly existující a dobře fungující modely západních demokratických zemí. Po vzniku samostatné České republiky bylo zapotřebí reforem ve veřejné správě, bylo zřízeno 14 samosprávných celků a byly vytvořeny a schváleny zákony pojednávajících o obcích, krajích, hlavním městě i okresech. Tím, že byly schváleny nové zákony, byla státem samosprávným celkům vymezena jejich působnost, kterou na ně delegoval stát, čímž vznikly nové úrovně rozhodování – lokální a regionální. V lokální demokracii se vyskytuje vyšší projev participace občanského chování, protože je zde participace vybudovaná sice na malých politických zkušenostech, ale velkých znalostech politické reality dané oblasti. Teorie volebního chování bývají vysvětlovány z různých směrů odborných disciplín, jež se navzájem jeví za protichůdné. Volební chování ovlivňují především ekonomické, politologické i sociální faktory. V současné době se ke zjištění volebního chování využívá tři základních modelů – sociologický, stranicky identifikovatelný a racionální volby.

Ke správnému fungování demokratického systému je zapotřebí účasti voličů při konaných volbách. První volby do Poslanecké sněmovny ČR se konaly v roce 1996, kdy účast voličstva při volbách dosahovala 76,41 %. Ostatní volby do Poslanecké sněmovny již nedosahují této procentuální hranice, avšak návštěvnost voleb je stále mírně nadprůměrná. Participace občanů při prvních konaných komunálních volbách dosahovala nadprůměrného výsledku – 60, 68 %, kterého v dalších volebních obdobích již nedosáhla. Ačkoliv se v obou případech volební participace snižuje, voliči zmíněným volbám stále přisuzují důležitost oproti jiným konaným volbám. Je nutné podotknout, že se ve společnosti nacházejí lidé, kteří považují politické dění za nepodstatné a iracionální. Někteří z nich nepřisuzují důležitost politice, jiní nerozpoznají žádný rozdíl mezi jednotlivými politickými stranami, tudíž se jim politická oblast jeví jako bezpředmětná. Mezi nevoliči se ale nacházejí dřívější voliči, kteří byli politickými aférami, mediálními kauzami přespříliš znepokojeni, že už se o politické dění nechtějí z vlastní vůle zajímat.

ZÁVĚR

V okresním městě Příbram žije 33 450 obyvatel, čímž je město Příbram zařazeno mezi středně velké obce, kde se objevuje obecný stranický systém obdobný stranickému systému Poslanecké sněmovny České republiky. V roce 2014 se komunálních voleb zúčastnilo 14 872 příbramských obyvatel. Ze šetření vyplynulo, že příbramští jedinci preferují politickou stranu ČSSD, KSČM a hnutí ANO 2011. Právě samotný výběr jednotlivé politické strany je zapříčiněn ekonomickým statutem jedince, vzděláním i věkem respondenta. Ze šetření vyplynulo, že v obci Příbram je možné interpretovat jednotlivé modely teorie volebního chování, jelikož se lidé rozhodují u voleb podle působení ekonomických, politologických i moderních faktorů.

Město Příbram je jedním z nejhorsích měst v oblasti nezaměstnanosti. Ze šetření vyplynulo, že nezaměstnanost se ve městě Příbram netýká pouze nevzdělaných a nekvalifikovaných jedinců, ale mezi nezaměstnanými respondenty se vyskytly ženy ve věku 45 – 59 let mající vysokoškolské vzdělání. Nezaměstnaní lidé města Příbrami zvolili v posledních volbách hnutí ANO 2011 a ČSSD. Důvodem jejich volby hnutí ANO je chtíč změny, která jim přinese posun z jejich sociálně-ekonomické situace na jinou a volby ČSSD z hlediska sympatií (titul, pohlaví, věk) kandidátů. Podnikatelská skupina je zajímavá tím, že jejich způsob výběru kandidátní listiny, směřuje vždy na politickou stranu upřednostňující právě podnikatele či osoby samostatně výdělečně činné, proto nikdy nehlasují pro nezávislé kandidáty. Důvodem volby jednotlivého kandidáta či politické strany u podnikatelů je pro 55,6 % voličů ztotožnění se s výroky či politickým programem kandidujícího, jež pro podnikatele v budoucím volebním období přinese nějaký výnos, čímž platí, že podnikatelé nejsou stálými voliči konkrétní politické strany, ale jejich výběr závisí na aktuální nabídce strany. Dle zjištěných poznatků, jednají podnikatelé Příbrami podle modelu racionální volby. Nejvíce respondentů zastoupilo soukromý sektor, který je specifický volbou konkrétní politické strany, než volby nezávislých kandidátů. Dotazovaní, kteří volili kandidáta politické strany, určili politickou stranu ČSSD, KSČM, jelikož upřednostňují reprezentativnost dané politické strany v Poslanecké sněmovně ČR. Tím, že si respondenti vybírají kandidáty či politické strany podle reprezentace na národní úrovni, jedná se o model stranické identifikace. U voličů politické strany ČSSD se jedná o vytváření si pevného vztahu ke zmíněné politické straně, kde vznikají pevné vazby mezi stranou a voličem, čímž pevná se posiluje stabilizace volebního chování. Z pohledu nejstarší skupiny důchodců, je možné odhalit, že tito jedinci participují při volbách komplexně a volby považují za občanskou povinnost. Oproti podnikatelům však preferují nezávislé kandidáty a ti, co vybírají kandidáta z politické strany či stranu samotnou, volí KSČM a TOP 09. Důvodem pro jejich volbu není doporučení od blízkých ani spokojenost z hlediska reprezentativnosti politické strany například v Poslanecké sněmovně ČR. Pokud budeme porovnávat socioekonomické faktory dané skupiny, lze potvrdit předpoklady, že volební účast je vyšší u jedinců dosahující vyšší životní úrovně, která v daném případě je hodnocena 6 body. Většina respondentů dané skupiny se zajímá z vlastní iniciativy o politické dění, což potvrzuje opět předpoklad zájmu o politiku z důvodu vysoké vzdělanosti. Pouze jedna čtvrtina dotazovaných se ztotožňuje s programem politické strany, tedy model racionální volby. Lze potvrdit i předpoklad, že jedinci dosahující vysokého věku se z hlediska účasti voleb účastní více.

Dílčími cíli práce se stala deskripce výsledků komunálních i poslaneckých voleb od roku 1994 až po současnost. V okresním městě Příbram se objevuje obecný stranický systém obdobný stranickému systému v Poslanecké sněmovně ČR. Komparace jednotlivých výsledků voleb od roku 1996 – 2013 odkryla téměř stejně vysoké procentuální výsledky účasti voličů, o kterých lze říci, že jsou nadprůměrnými a kolísavými. Nejnižších volebních výsledků nedosahujících ani 60 % účasti, se objevilo v roce 2002 i v roce 2013, kdy je možné nižší výsledky účasti voleb vysvětlit předčasnými volbami, které se konaly po pádu Nečasovy vlády. Vždy když se v politickém prostředí

vyskytne nějaký problém, který je médií rozšířen i zveličován, bývá časté, že voliči nabyjí dojmu, že je zcela zbytečné znovu se voleb účastnit. Právě tím, že média informují veřejnost o politických skandálech, vytvářejí v českých obyvatelích negativní emoce a dojmy, které se projevují ve snižování se procentuální účasti při dalších volbách. Srovnáním účasti voleb do zastupitelstva s celorepublikovými údaji odhalilo, že výsledky jsou téměř totožné vzhledem k tomu, že nejvyšší procentuální rozdíl dosahuje 7 %. Ačkoliv je průměrná účast voličstva ve městě určena 43,367 %, je zmíněná hodnota dle autora Balíka dokonce mírně nadprůměrná, jelikož pro středně velká města je angažovanost při komunálních volbách určena 36 – 42 %.

Srovnáním volených politických stran do Poslanecké sněmovny ČR od volebního období 1996 – 2010 vyšlo najevo, že nenastal ani výrazný rozdíl volených stran do Poslanecké sněmovny příbramským obyvatelstvem a celorepublikovými volenými stranami. Pro Příbram je typické, že nejvíce obyvatelstva volí právě politickou stranu ČSSD, ODS, KSČM. V celorepublikových výsledcích se umístily na třech nejlepších příčkách ODS, ČSSD, KSČM. Obměny známých politických stran na prvních třech příčkách, nejen ve výsledcích příbramských voleb do Poslanecké sněmovny ČR, ale i celorepublikových, zapříčinila strana TOP 09 v roce 2010 (3. místo) a hnutí ANO v roce 2013 (2. místo). Hnutí ANO 2011, vystrnadilo v roce 2013 z druhé pozice politickou stranu ODS, což způsobil mediální rozruch, který veřejnost znepokojil natolik, že svůj hlas dali představiteli o naději na lepší budoucnost. Oproti oblíbenosti politických stran u voleb do Poslanecké sněmovny ČR příbramským obyvatelstvem, preferují příbramáci nejvíce v komunálních volbách stoupence strany ODS. Až od roku 2010 se na první pozici objevuje strana ČSSD, která zvítězila téměř o 20 % převahou hlasů proti ODS. První dvě volební období komunálních voleb vyhrávali představitelé politických stran – ODS, KSČM, KDÚ-ČSL. Právě z řad KDÚ-ČSL byl jako jediný v obci Příbram volen starosta po dobu dvou volebních období. Od roku 2002 – 2010 první tři pozice nejoblíbenějších stran obsadila strana – ODS, ČSSD, KSČM. Zajímavostí však zůstane strana KSČM, která se vyskytuje od roku 1994-2010 vždy mezi nejoblíbenějšími stranami. Rok 1994 musel patřit mezi nejpřekvapivější moment výsledků komunálních voleb hlavně pro odpůrce komunistického režimu, kdy politická strana KSČM obdržela 12,15 % hlasů a získala druhé pořadí ve volbách. Jednalo se přece o první svobodné komunální volby v rámci České republiky, kdy se předpokládalo, že vysoký počet hlasů získají právě kandidáti z nových politických stran či samotné politické strany, když před pádem komunistického režimu bylo tolik odpůrců. Poslední volební období u komunálních voleb se konalo v roce 2014, kdy zveřejněné výsledky poukázaly na nutnost změny politického prostředí a nespokojenost příbramských občanů. Na prvních dvou příčkách se umístily nové politické strany pro Příbram – hnutí ANO 2011, TOP 09. Právě ony zmíněné strany či hnutí, byly voleny hlavně proto, že došlo k ekonomické krizi, došlo k mediálním kauzám vedené proti ODS. A jelikož je příbramské obyvatelstvo tvořeno 18 000 jedinci zastávající podnikatelskou či živnostenskou činnost, odevzdala daná část obyvatelstva svůj hlas tam, kde se jim dostane podpory jejich ekonomické třídy.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. ČMEJREK, Jaroslav, BUBENÍČEK, Václav, ČOPÍK, Jan. *Demokracie v lokálním politickém prostoru: [specifika politického života v obcích ČR]*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2010, 223 s. ISBN 978-802-4730-615.
2. VLACHOVÁ, K. *Stranická identifikace v České republice*. 1. vyd. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2000, 33 s. Sociologické texty, SP 00:5. ISBN 80-859-5081-2.
3. VODIČKA, Karel, CABADA, Ladislav. *Politický systém České republiky: historie a současnost*. 2., aktualizované a rozšířené vyd. Praha: Portál, 2007, 374 p. Právo (Key Publishing). ISBN 80-736-7337-1.
4. *Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), ze dne 12. dubna 2000*. [on-line]. [cit. 2014-11-17]. Dostupný z WWW: <<http://www.zakonycr.cz/seznamy/128-2000-sb-zakon-o-obcich-%28obecni-zrizeni%29.html>>.
5. MĚSTO PŘÍBRAM: *Příbram* [online], 2013 [cit. 2015-01-02]. Dostupné z WWW: <<http://www.pribram.eu/mesto-pribram/svazek-obci-podbrdska/pribram-1.html>>.